

Tartışmanın alevlenmesine ramak kala duyulan bir söz: “Mevzuyu şahsileştirme”. Peki mevzû nedir ve nasıl şahsileştirilir? “A B’dir” şeklindeki bir önermede kendisine hükmedilen ögeye (A) mevzû, kendisiyle hükümde bulunulan ögeye ise (B) mahmûl adı verilmektedir. Mevzû’daki mefhum ancak şu ikisinden biri olabilir: i) Küllî, ii) Cüz’î. Bir mefhumun küllî olması, tasavvurunun kendisinin onu çoklara yüklem yapmaya mani olmaması anlamına gelirken cüz’î bir mefhum ise aynı şartlarda çoklara yüklem olamayacaktır. Küllî’ye örnek olarak “insan, kitap, defter” gibi mefhumları gösterebiliriz. Cüz’î’ye ise “Ali, Ahmet, Mehmet” gibi muayyen şahıslar örnek gösterilebilir. “A B’dir” önermesinde “A” yerine küllî bir mefhum ikame edilmesi durumunda önerme mahsura adını alırken, cüz’î bir mefhum tercih edilmesi halinde ise önermeye şahsiye adı verilecektir. Buna göre “Her insan canlıdır” mahsura bir önerme iken, “Ali canlıdır” önermesi şahsîyedir.

Bu kısa girizgahtan sonra, günlük hayatımıza oldukça girmiş olan “mevzû’yu şahsileştirme” ifadesini bu bağlamda değerlendirebiliriz. Söz gelimi, Ali ve Veli’nin ders çalışmak üzere kütüphaneye gittiğini varsayalım. Ali, kütüphanede bulunduğu sürenin bir kısmında, sesli bir şekilde kitap okusun. Böyle bir durumda Veli’nin dönüş yolunda “Kütüphanede sesli bir şekilde kitap okuyanların hepsi, kütüphaneden çıkartılmalı.” demesi halinde Ali tepki verebilir. Veli’nin bu noktadaki cevabı muhtemelen şöyle olacaktır: “Mevzû’yu şahsileştirme”. Bir diğer deyişle Veli Ali’den, genelleme içeren önermeyi kişisel algılamamasını, yani önermedeki ‘mevzû’yu kendisiyle özdeşleştirmemesini’ istemektedir. Peki Ali kendisini nasıl mevzû’ya koyup “mevzû’yu şahsileştirmiştir”? Aslına bakarsanız Ali kendisini doğrudan söz konusu önermenin mevzû’su yapmamış, öncelikle “Ben, kütüphanede sesli bir şekilde kitap okudum” önermesini koyup kıyasın suğrâsı (küçük öncül) yapmıştır. Kübrâ (büyük öncül) ise Veli’nin zikretmiş olduğu “Kütüphanede sesli bir şekilde kitap okuyanların hepsi, kütüphaneden çıkartılmalı” önermesidir. Netice ise birinci şekilden “Ben kütüphaneden çıkartılmalıyım” olacaktır. Bu durumda Ali Veli’ye “Nasıl şahsileştirmeyeyim, ben de kitap okudum?!” diye sitem edecek olursa, yani kendisinin kübrâdaki hükme tabi olduğunu söyleyecek olursa, Veli’nin niyeti tamamıyla ortaya çıkmış olacaktır.

Öte yandan Veli dönüş yolunda “Kütüphanede sesli bir şekilde kitap okuyanların bazısını kütüphaneden atmak gerek” diyecek olursa, Ali’nin yukarıdaki çıkarımı yapmaya hakkı var mıdır? Söz gelimi Ali aynı şekilde tepki gösterse ve Veli Ali’ye “Mevzû’yu şahsileştirme” diyecek olursa, durumun bir karine teşkil edecek olması bir yana, Ali’nin mevzû’yu

şahsileştirmeye pek de hakkı yoktur. Ali bu vakıada da suğrâya “Ben, kütüphanede sesli bir şekilde kitap okudum” önermesini koyabilecektir. Ancak kübrâ, bir önceki durumun aksine küllîye bir önerme değil, cüz’îye bir önermedir. Bir diğer deyişle bütün fertlere değil, yalnızca bazı fertlere hükmedilmiştir. Dolayısıyla Veli Ali’ye, önermede çıkartılması gerektiği kimseler zümresinde onun yer almadığını, yani “onu kastetmediğini, alakasının olmadığını” söyleyebilir. Hal böyle iken Ali, ilk durumun aksine, mevzû’yu şahsileştirmekte hatalıdır.

Muhaşşî